

Muutoksen tuulia ja historian lehtien havinaa Tampereella

Vuoden 2015 Maantieteen päivät järjestettiin Tampereen yliopiston johtamiskorkeakoulussa 29.–30. lokakuuta. Järjestelyistä vastasi johtamiskorkeakoulu yhdessä Suomen Maantieteellisen Seuran (SMS) ja Alue- ja ympäristötutkimuksen (AYS) seuran kanssa. Päivien tämänvuotisena teemana oli ”Muutoksen ekologiat”. Varsinaisia päiviä edeltäneenä keskiviikkona järjestettiin myös maantieteen

tutkijakoulun intensiivikurssi sekä perusopiskelijoiden gradupaja.

Vuotuistapaamisen avajaispuheenvuoron piti professori **Jouni Häkli**. Hänen mukaansa maantiede kietoo monipuolisesti yhteen ympäristön muutokset ja yhteiskuntaan vaikuttamisen, ja sillä on ajan hermolla olevaa kriittistä potentiaalia. Tästä väkevän todisteen antoi tapahtuman ohjelmaan kuuluneet 64

esitelmää. Ne käsittelivät luonnon- ja kulttuuriympäristöjen muutoksia, luonnon ja kulttuurin välisiä vuorovaikutussuhteita, kaupunkisuunnittelua ja -politiikkaa, innovaatiotutkimusta sekä vastuullista turismia, muutaman teeman mainitakseni. Suomalaisen maantieteen kansainvälistymiskehitystä kuvaa, että lähes puolet esitelmistä pidettiin englanniksi.

Avajaistilaisuuteen tervehdyksensä toi myös johtamiskorkeakoulun johtaja **Antti Lönnqvist**, joka myös korosti maantieteen teemojen ajankohtaisuutta ja yleistä kiinnostavuutta. Avajaistilaisuuden kolmas puhuja, SMS:n puheenjohtaja **Kari Synberg**, painotti maantieteen merkitystä muun muassa geopoliittisten kriisien ja esimerkiksi uusnationalismin ymmärtämisessä.

Käsitteistä oikeudenmukaisuuteen

Avajaissanojen jälkeen kuultiin kaksi *keynote*-luentoa. Ensimmäisenä puhui ympäristöpolitiikan ja -suunnittelun professori **Simin Davoudi** Newcastlen yliopistosta. Hän analysoi muutokäsitteeksi nousutta *resilienssiä* (palautumiskyky), ja sen kautta laajemminkin ideoiden edellytyksiä määrittellä sitä, mitä pidetään ”itsestään selvänä, universaalina ja välttämättömänä”. Davoudin mukaan – brittiläisestä vinkkelistä katsoen – 1900-luvun vaikutusvaltaisimpia ajatusrakennelmia ovat olleet uusklassinen taloustiede ja rationaalisen valinnan teoria, joiden rinnalla ovat kulkeneet kompleksisten systeemien teorian ja resilienssin tutkimusperinteet. Resilienssipuheessa tulevaisuus nähdään paradoksaalisesti yhtäältä emergenttinä ja sen haasteet liian ennakoimattomina, jotta valtion kaltaiset jäykiksi ymmärretyt rakenteet voisivat uskottavasti ja tehokkaasti vastata niihin. Näin tuotetaan mielialaa, jossa vastuu yhä epävarmempaan näyttävästä tulevaisuuden tuomiin haasteisiin varautumisesta asetettu taakaksi yksilön harteille.

Resilienssi tukee siis uusliberalistisia pyrkimyksiä purkaa ”kahlitsevia” ja ”rajoittavia” hyvinvointivaltiorakenteita. Yhä monimutkaisemmiksi muuttuvat systeemit tarjoavat edellytyksiä radikaaleillekin yhteiskunnallis-taloudellisille reformeille, mutta resilienssin käsite tarjoaa yhtä lailla kanavan konservatiivisille pyrkimyksille vastustaa vallan uusjakoa ja liian radikaaleiksi koettuja muutoksia. Koska vastuu tulevaisuuden luomisesta ulkoistetaan yksilöille, resilienssipuhe tarjoaa perustelun myös aiempaa minimaalisemmalle, teknokraattiselle *business as usual* -hallinnoinnille (*governing at distance*), jonka tuottamat jatkuvuudet tukahduttavat suurempien muutosten mahdollisuuden. Laajan käsitteoreettisen esityksensä summuna Davoudin totesi, että resilienssin käsite tarjoaa paradoksaalisesti uskottavan kuuloisia ”ratkaisuja” uu-

siin politiikkaongelmiin ollen samalla täydellisen yhteensopiva jo vakiintuneiden arvo- ja valtajärjestelmien kanssa.

Päivien toisen *keynote*-luennon piti **Clive Barnett**, joka toimii maantieteen ja yhteiskuntateorian professorina Exeterin yliopistossa. Esitelmässään hän eritteli syitä, jotka ovat johtaneet ”sosiaalisen oikeudenmukaisuuden negatiivisen määrittelyn” (epäoikeudenmukaisuuden) ylivaltaan yhteiskuntamaantieteessä 40 viime vuoden aikana. Barnettin mukaan maantieteilijät eivät ole tietoteoreettisen fundamentalismin pelossaan juurikaan uskaltaneet visioida normatiivisia sisältöjä sosiaaliselle oikeudenmukaisuudelle (sille, miten pitäisi olla). Kausaalisia prosesseja kartoittavalle yhteiskuntamaantieteelle epäoikeudenmukaisuus näyttyy lähinnä empiirisenä tosiseikkana, jota voi tarkastella tukeutumalla suhteellisten hyvinvointierojen maantieteellisiin ilmentymiin ja oikeudenmukaisuutta koskeviin teorioihin.

Hieman poleemiselta vaikuttaneesta alkuasetelmastaan huolimatta Barnett tuntui pitävän perusteltuna, että maantiede keskittyy jatkossakin nimenomaan epäoikeudenmukaisuuteen. Normatiivisen oikeudenmukaisuuden ja empiirisesti ilmenevän epäoikeudenmukaisuuden käsitteiden välinen painotusero itse asiassa näyttää erottavan kriittisen yhteiskuntatieteen normatiivisesta yhteiskuntafilosofiasta. Barnettin mukaansa empiriaan perustuvan kriittisen prosessin vahvuutena on dialogisuus – havaintoperustaiset epäoikeudenmukaisuusväitteet asettuvat osaksi jatkuvaa keskustelua ja demokraattisesti arvioitavaksi. Vastaavasti normatiivisten oikeusteorioiden – jossa oikeusteoria (*justice*) esitetään tutkimusprosessin lopputuloksena – ongelmana on monologisuus ja oletus universalismista.

Keynote-luentojen jälkeen päivän ohjelma jatkuu perinteiseen tapaan työryhmätyöskentelyllä. Työryhmien aihepiirit vaihtelivat tänä vuonna ympäristönmuutoksesta kulttuuriympäristön määrittelyyn, Euroopan unionin energiapolitiikasta kaupunkisuunnittelun koviin ja pehmeisiin käytäntöihin, talouden ja liikenteen maantieteestä visuaalisiin menetelmiin ja territoriaalisuuden tarkastelusta ympäristö- ja luontosuhteen tiivistymiin. Teemoissa korostuivat poliittisen maantieteen ja yhteiskunnallisen ympäristötutkimuksen näkökulmat, mutta suoranaisilta temaattisilta päällekkäisyyksiltä vältyttiin. Päivien ohjelma tuntuikin korostavan positiivisella tavalla maantieteen monipuolisuutta ja kykyä tarttua ajankohtaisiin aiheisiin.

Aluetiede juhlaaluna

Iltajuhlan näyttämönä toimi yliopistokampuksen välittömässä läheisyydessä, Technopolis-yritys-

puistossa sijaitseva ravintola Aleksis. Kollegiaalisen yhdessäolon tunnelma, tiedehistorian siipien havina, hillitty, tyylytelty valaistus ja erinomaisen huomaavainen palvelu onnistuivat luomaan puitteiltaan arkiseen lounasravintolaan arvokkaan juhlatunnelman.

Tamperelaisen aluetieteen 50-vuotista taivalta muisteltiin valokuvakavalkadilla ja dosentti **Kirsi Pauliina Kallion** juontamalla, tamperelaisten aluetieteilijöiden tähdittämällä kuvaelmalla. Vuoden pro gradu -palkinto myönnettiin tänä vuonna Helsingin yliopiston geotieteiden ja maantieteen

laitokselta valmistuneen **Pekka Niittysen** tutkielmalle *Arktis-alpiininen kasvillisuus ja maaperän kosteus*.

Päivät huipentuivat perjantain alkuiltapäivän paneelikeskusteluun, jossa pohdittiin maantieteen institutionaalista tulevaisuutta. Keskustelun päätteeksi Maantieteen päivien viestikapula ojennettiin Itä-Suomen yliopistolle, joka isännöi vuoden 2016 päiviä Joensuussa.

MIKKO ITÄLAHTI